

Lumea sau teatrul ?

Întrebarea pusă antipodic pare nefirească : trebuie să optăm între lume și teatru sau să le punem față în față, ca două universuri opuse ? Sintem nevoiți să ne întrebăm „ori-ori” când fiecare din aceste entități își are viața ei, legile ei, modul ei de desfășurare ? Are vreun sens să stabilim raporturi ierarhice între ele când, în primul caz, avem viața ca atare, iar în cel de-al doilea, o „realitate”, construită cu ajutorul imaginației și bazată pe convenție ? Așa pusă problema, ea apare într-adevăr inadecvată, iar încercările de a da un răspuns devin inutile, întrucât el este cuprins în însuși corpul întrebării, dar substanța lor oferă nu puține surse de meditație, dacă vrem să înțelegem atitudinea și nevoile spectatorului.

Spre deosebire de viață, care deși a fost comparată de numeroase ori cu scena (să ne amintim de celebrele versuri eminesciene doar), spectacolul este o construcție fictivă, în care se uzează de elementele realului doar pentru a-i da imagine și față de care publicul se constituie în simplu privitor și nu participant. Spre deosebire de lumea în care trăim și ne mișcăm, pe care o realizăm moment de moment, teatrul este un spațiu spiritual gata construit, în care nu putem intra, ci pe care ne mărginim să-l contemplăm, astfel încât s-ar părea că între ele nu există nici o relație, cu excepția celei de reprezentare.

Este însă spectacolul o asemenea oglindă a vieții încât aceasta din urmă poate fi regăsită în imaginea ei spectatorială și dacă da, în fond, de ce avem nevoie de ea ? Ar trebui să spunem mai întâi că *reprezentativitatea nu înseamnă copiere, că imaginea nu este un dublu al realului și că spectatorul a devenit conștient de distincția dintre ele*. Am putea

adăuga apoi că nevoia spectacolului nu mai este astăzi una utilitară — așa cum era la origini — ci a devenit o trebuință relativ autonomă, detașată de interesul practic și presupunând intenții și cerințe proprii. Procesul istoric al desprinderii artei de realitate, pentru a-și dobândi propria-i viață, este prea cunoscut ea să necesite explicații, dar ne putem întreba în ce măsură omul civilizației noastre are nevoie de spectacolul teatral într-o epocă în care cinematograful și apoi televiziunea au dus această desprindere mai departe și au reconstruit realitatea fără a mai folosi ca atare datele oferite de ea, astfel încât imaginea propusă de ele este imaterială.

Cred că problema are două fețe : care e locul teatrului în lume și în ce măsură lumea este și trebuie să fie teatrală. Mă voi mulțumi să privesc fața de obicei nevăzută a problemei pentru că cei care s-au referit la ea s-au mărginit, în genere, la metafore și calambururi, fără a o considera ca o realitate ce merită investigată riguros.

Într-adevăr, ce semnificație are conceptul de *teatralitate* atunci când ne referim la viața însăși ? Ne-am obișnuit să ne postăm pe o poziție spectatorială față de artă și au cîștigat teren acele domenii ale ei în care, cu ajutorul combinațiilor de imagini, se fabrică vise, se făuresc iluzii, se oferă imagini concrete ale idealurilor noastre, dar ne lipsește adesea fantezia și capacitatea de reprezentare când e vorba de viața însăși. Cursul lumii pare strict utilitar, intervențiile noastre sînt aproape numai funcționale, iar, în practică, rigoarea se opune imaginației, ritmul alert ne împiedică să contemplăm ceea ce ni se întîmplă sau se întîmplă în jur, iar mijloacele

oferte de civilizația modernă ne scutesc de multe ori de meditație.

Construcția efectivă ca și proiectarea ei poate să facă gratuite și inutile încercările de a teatraliza viața însăși și de a învăța să fim spectatorii ei? Într-o lume în care este atât de importantă participarea reală la efortul de atingere a unor țeluri materiale, mulți consideră un lux atitudinea contemplativă față de viață și clădirea unor imagini în locul realizării unor fapte.

Nu intenționăm să negăm nevoia efortului către obiective concrete, dar am vrea să propunem acceptarea unor clipe de răgaz în acest curs tumultuos al vieții, clipe în care utilitatea, funcționalitatea, existența efectivă să pălească în fața unui univers dominat de inutilitate, nefuncțional și imaginar fără a părăsi totuși lumea reală.

Să încercăm să introducem în asemenea clipe legile teatrului în viața cotidiană. Să transformăm momentele prozaice în mici solemnități. Să-i cerem vieții, nu numai să prezinte, dar să și reprezinte, adică să exprime mai mult decât pe sine însăși. Să întrerupem curgerea neostenită a întâmplărilor cu Evenimente. Să organizăm ceea ce este amorf în realitate. Să marcăm momentele ei semnificative cu Manifestări care să le scoată în evidență. Să îndemnăm oamenii să privească nu numai înainte sau înapoi, dar și înapoi și înăuntrul lor. Să dăm caracter de ritual anumitor activități, pentru că prin stabilitatea și repetarea pe care o presupunem, să contribuie la fixarea lor în conștiința oamenilor ca puncte de reper. Să selectăm activitățile care compun o imagine sugestivă a vieții, care au forță de fascinație reliefând, cu ajutorul fanteziei, forța creatoare a oamenilor. Să lăsăm loc meditației, să acceptăm că a privi este o activitate și a proiecta mental, principala deosebire a omului de animal. Să scoatem la iveală tipicitatea vieții distingând între caracteristic și întâmplător, esențial și neesențial, spontan și construit. Să acordăm o importanță deosebită ceremoniilor vieții sociale, care reflectă momentele ei principale printr-o compoziție semnificativă.

Urmind asemenea îndemnuri, aplicarea categoriilor estetice în caracterizarea vieții sociale va înceta să fie simplă metaforă, întrucit perspectivelor: utilitară, funcțională, economică. Li se va adăuga și cea constructivă, legi care aparțin nu numai vieții, ca atare, ci și atitudinii estetice. La spectacolul vieții, astfel regizat, vom participa atunci nu numai ca roboți funcționali, ci și ca actori, iar privirea noastră îndreptată asupra ei nu va urmări doar scopuri practice imediate, ci și perspectiva generală, îndepărtată. *La întrebarea: lumea sau teatrul, să nu ne mângâim la proclamarea primordialității celei dinții, ci s-o punem în drepturile sale și pe cea de-a doua nu numai ca artă, dar și ca viață!*

Civilizația contemporană solicită intens nu numai participarea efectivă, dar și pe cea imaginativă, ceea ce explică apariția spontană a unor forme spectatoriiale inedite: de-

monstrația, ceremonialul social-politic, happeningul. Valențele afective ale unei imense majorități rămân, însă, încă, nesatisfăcute, tineretul găsește, pe bună dreptate, că viața aceasta este proteică și strict funcțională, că momentele semnificative srec neobservate, pierzându-se în anonim. Biserica știuse să ofere momentelor deosebite ale vieții — nașterea, căsătoria, aniversările, sărbătorile de Paști sau Crăciun — un ceremonial care le scotea din comun, iar odată cu dispariția acestuia, prin scăderea religiozității, viața apare fără relief.

„Să înlocuim religia cu teatrul” spusese Lenin, înțelegând că omul are nevoie nu numai să creadă în ceva, dar să-și transforme idealurile în deprinderi ritualizate de viață. Nu ne-am priceput întotdeauna să creăm noi ceremonii ale vieții sociale și, mai ales, individuale și subapreciem nevoia umană de convenție, respectată cu sfințenie, într-o compoziție stabilă, cu forță expresivă. Va fi un fel de recuperare imaginară a unui univers focalizator al bucuriilor, visurilor și tristeților umane, o reconstrucție spectaculară a principalelor momente ale vieții reale și o îmbogățire a acesteia prin proiecție și compoziție.

Oamenii urăsc artificialitatea care se dă drept viață autentică, dar primesc cu bucurie, alături de ei, construcții voit artificiale pentru a se juca cu ele sau a fi reprezentați prin ele. Nu există o limită, însă, în care artificialul, convenționalul ajung să fie refuzate pentru lipsa lor de autenticitate? Ba da, și aici criteriul după care delimităm o teatralizare autentică de una contrafăcută îl va reprezenta funcționalitatea umană, măsura în care convenția devine sau nu parte a vieții, iar ritualul un moment caracteristic și cu o mare forță emoțională.

